

HENRIK THOTT OG HOLBÆK LEN

Af *Albert Thomsen*.

I første Bind af »Skaanes Overgang fra Danmark til Sverige« (1906) giver *Knud Fabricius* S. 156 ff. en Redegørelse for de udviklede Forhandlinger, som 1660—61 førtes mellem den danske og den svenske Regering om det Vederlag, der skulde ydes for Tilbagegivelsen af Bornholm til den danske Konge.

Resultatet blev en Overenskomst af 3. Juli 1660, ifølge hvilken Bornholm skulde overgives til Kong Frederik, mod at Kongen til Gengæld tilvejebragte 8500 Tdr. Hartkorn skaansk, adeligt Jordegods, som skulde overleveres til den svenske Krone inden næstfølgende St. Hans Dag. Kongen skulde opkøbe Godset, og en Kommission med svenske og danske Medlemmer fik til Opgave at forhandle med Ejerne og taksere de Ejendomme, der kunde blive Tale om.

I Marts 1661 forelaa der fra de danske Kommissærer en Liste over 14 Godser »som til Kongl. Maj. og Kronen Sverige for Boringholms Vederlag kan cederes og afstaas«; men da Svenskerne efter en indgaaende Undersøgelse kasserede en Del af det tilbudte, og egentlig kun var tilfredse med 4 af Godserne, maatte man fra dansk Side komme med andre Forslag; man nævnte saaledes Henrik Thotts Ejendom, Gladsakse, i det østre Skaane. En ny Liste præsenteredes d. 23. April; Svenskerne accepterede, men i sidste Øjeblik kom der Bud fra København, at man gerne vilde have strøget to af Aksel Urups Gaarde, Belteberg og Hviderød, af Listen og i Stedet afgive Henrik Thotts Gladsakse og

Svabesholm. Og saaledes blev det. Den 5. Maj var Vederlagets Størrelse og Art endelig bestemt. Nu blev det saa Kong Frederiks Sag at holde de Adelsmænd skadesløse, som havde stillet deres Godser til hans Raadighed; de maatte have Compensation i dansk Krongods. De tre, som havde afgivet mest, var Joakim Gersdorff (c. 3000 Tdr. Htk.), Ove Gedde (c. 1740 Tdr. Htk.) og Henrik Thott (1450 Tdr. Htk.).

For Thotts Vedkommende ordnedes Sagen saaledes, at Kongen i Skøde af 20. Aug. 1661 overdrog ham Holbæk Slot med Ladegaarden og en Del Bøndergods.

* * *

*Henrik Thott*¹⁾ til Boltinggaard var født 1606 som Søn af Christen Thott og Sophie Below. Han studerede nogle Aar ved udenlandske Universiteter, var siden 1628 ansat i Kancelliet, til han 1635 gik ud i Provsinsstyrelsen som Lensmand, først 1635—41 i Stavanger, derefter 1641—48 paa Bergenshus og 1648—60 paa Dronningborg, med en Afbrydelse under Svenskekrigen. I Stavangertiden havde han som Oberstløjtnant Kommandoen over to Fænniker Knægte.

Han ejede Tid efter anden adskillige store Godser, paa Fyen Boltinggaard ved Ringe, i Jylland Faarup, Kjeldkær, Hastrup og Halvparten af Bjørnsholm, og i Skaane Gladsakse og Svabesholm (Svinebjerg). Nogen fremragende Administrator eller Økonom har han næppe været, thi store Gældsforpligtelser²⁾ tvang ham efterhaanden til at sælge det ene efter det andet af Godserne. Og Afstaaelsen af de to skaanske Ejendomme 1661 ruinerede ham fuldstændig.

Gladsakse laa tæt Vest for Simrishamn og Svabesholm c. 15 km Nord for denne By; begge Godser var i god Drift og særdeles værdifulde. Alene Gladsakse var sat til 470 Dalers aarlig Indtægt, og medregnedes det tilhørende Bøndergods, Møller og Skove

1) Dansk biogr. Leksikon, 2. Udg. 24. Bd. 43. — Danmarks Adels Aarvog 1900, 443.

2) Han nævnes saaledes 1647 blandt den lange Række Adelsmænd, der skyldte den rige Holbæk-Borgmester, Mogens Christensen, Penge.

(til 850 Svins Olden), kunde Gaarden give c. 2000 Daler om Aaret³⁾.

Det vilde derfor være naturligt, om Thott kviede sig ved at afhænde disse Ejendomme, da de danske Kommissærer henvendte sig til ham, og først Dagen inden den endelige Overenskomst blev de enige med ham; han har sikkert givet efter, fordi han forstod, at han kunde vise Kongen en Tjeneste ved at bringe dette Offer. Og saa har han naturligvis slaaet sin Lid til Kommissærernes Forsikring om, at Majestæten vilde holde ham fuldt ud skadesløs med Krongods Vest for Øresund.

Under 9. April 1660 var Henrik Thott udnævnt til Stiftslensmand over Aarhus Stift og fra 1. Maj s. Aar tillige til Amtmand over Aarhusgaard Len⁴⁾. Men allerede næste Aar, d. 23. Juni, fik han Ordre til at overtage Posten som Amtmand over Holbæk Len, aabenbart samtidig med, at han har indvilget i at modtage Holbæk Slot med tilhørende Krongods som Kompensation for de skaanske Godser. Hans Amtmandsværdighed over det nye Holbæk Amt, der kun bestod af Merløse og Tuse Herreder, varede dog ikke længe; allerede 1. Maj 1662 fritoges han for Administrationen heraf⁵⁾.

Kongens Skøde⁶⁾ paa Holbæk Godset er dateret 20. August 1661, og herefter faar han til Ejendom for sig og sine Arvinger »efterfølgende Vores Gods, liggendes udi Vort Land Sjælland, som hidtildags haver ligget til Vort Slot Holbæk, med al dets Herlighed og rette Tilliggelse nemlig først Slottet med tilliggende Ladegaardens Enge og Mark samt Skoven, som er sat og takseret tillsammans for tresindstyve tre Tønder halvfemte Skæppe Hartkorn, samt og den forefundne Bygning Dernæst efterskrevne Gaarde og Gods«, ialt c. 780 Tdr. Hartkorn i Merløse og Tuse Herreder.

3) Fabricius' anf. Bog, Noterne.

4) Bloch: Stiftamtmand og Amtmand i Kongeriget Danmark, S. 107.

5) Anf. Sted S. 22.

6) Rigsark. Original Saml. p. Pergament, Holbæk Slot No. 1. Trykt i Uddrag i »Kronens Skøder« II 98.

Henrik Thott. Efter Maleri paa Gaunø (Kopi fra 18. Aarh.).

Thott maa hurtigt efter at have holdt sit Indtog paa det lille Slot have faaet et Indtryk af, at Herlighederne var noget større paa Papiret end i Virkeligheden. Og som et Supplement modtog han efter kgl. Skøde⁷⁾ af 2. Juli 1662 noget mere Jordegods i de to Herreder; blandt andet de saakaldte »Slottens Huse«, nogle Lejevaaninger, som Holbækkerne af tidligere Lensmænd havde faaet Lov at bygge paa Slotsgrunden.

Ved disse Mageskifter var Prisen paa 1 Td. Hartkorn sat til 50 Rdlr.; de skaanske Godser beregnedes til 920 Tdr. 1 Skp.,

⁷⁾ »Kronens Skøder« II 138.

hvilket giver 46.009 Rdlr. 1 Ort og 5 Skill. I Stedet herfor modtog Thott Krongods for 51.802 Rdlr. 1 Ort 11 Skill.; Differencen ordnedes ved en Afregning af 2. Nov. 1661. Saa skulde begge Parter være tilfredse.

Men det var Thott ikke. Efterhaanden som han fik gennemgaaet Godsets Jordebøger og set, hvad de enkelte Gaarde skulde svare i Afgifter, og sammenlignet det med, hvad Bønderne i Realiteten svarede, blev han klar over, at han havde gjort en daarlig Handel.

Hvorledes var da Tilstanden paa dette gamle Krongods nu efter Svenskekrigene?

Selve Slottet, der bestod af to middelalderlige Stenhuse og et Par nyere Bindingsværkslænger, blev i den Grad molesteret under den svenske Besættelse, at det kun med store Bekostninger lod sig sætte i beboelig Stand igen. Da hverken Thott eller de følgende Ejere havde Mod og Lyst til at gøre noget videre ved det, forfaldt det mere og mere; den ene Bygning efter den anden maatte brydes ned, og ved Aar 1700 var der næppe andet end Voldstedet og Gravene tilbage.

De to Kommissærer, *Christian Daa* og *Niels Parsberg*, der for Kommissionen af 13. Dec. 1660 til Besigtigelse af Kronens Gaarde vedrørende Tilstanden efter Svenskekrigen, skulde undersøge Holbæk Slots og Lens Tilstand, har udarbejdet en Beretning, der bilagt med et Inventarium og nogle Tingsvidner har ligget i Kommissionens Arkiv i Rigsarkivet, men desværre har de vigtige Bilag, som kunde give Oplysninger om Forholdene efter Krigene, ikke været til at finde i mange Aar⁸⁾.

Derimod findes der en *Jordebog over Holbæk Len*⁹⁾, dateret 15. Februar 1661 og udarbejdet af Thotts Forgænger, Lensmand *Erik Banner*. Det hedder heri: »Belangende Ladegaarden, saa er til den en temmelig Del Jord, men en hel Hob af samme Jord er ikke tjenlig at dyrke eller saa udi, hvoraf i forrige Tider, den Stund Bonden var ved Magt, aarligen ungefær er

⁸⁾ De manglede allerede, da Bidstrup i 1901 skrev »Østifternes Købstæder under Svenskekrigen«, i »Arkiv og Museum« I 252.

⁹⁾ Rigsarkivet.

blevet saaet 20 Tdr. Rug og 150 Tdr. Byg. Desligeste kan og ungefær aarligen avles 150 Læs Hø. Men nu befindes Bønderne her til Slottet liggendes saa forarmede og foruden Bæster og Kvæg, at de ikke er gode for at pløje til 30 Tdr. Sæd«.

Samme Jordebog giver tillige en temmelig trøstesløs Oversigt over Tilstanden paa selve Krongodset, der bestod af 725 Tdr. 1 Skp. Hartkorn, fordelt med 405 Tdr. $\frac{1}{2}$ Skp. $1\frac{1}{2}$ Fdk. $2\frac{1}{2}$ Alb. $1\frac{1}{2}$ Penning Hartkorn i Merløse Herred og 320 Tdr. 1 Skp. $\frac{1}{2}$ Fdk. i Tuse Herred, heri medregnet Værdien ogsaa af de øde Gaarde. I Skødet til Henrik Thott var Krongodset ansat til c. 780 Tdr., mens Erik Banner altsaa her kun sætter det til c. 725 Tdr., saa det er næppe hans Jordebog, der er mageskiftet efter.

I denne hedder det saa videre, at i Merløse Herred var 13 af Kronens Gaarde »øde og af Fjenden afbrudt«, 6 »øde«, 1 »slet øde«, 7 »øde og slet afbrudt«, 24 Bønder betegnes som »forarmede« og kun 2 er »temmelig ved Magt«. Det ser ligesaa trist ude i Tuse Herred: 5 Gaarde »øde og af Fjenden afbrudt«, 16 »øde og afbrudt«, 6 »øde«, 3 Bønder kaldes »ganske forarmede«, 9 »slet forarmede«, 4 »helt forarmede«, 1 »helt forarmet og Gaarden ruineret, saa den er næsten øde«, 3 »var øde, er nylig besat«, 1 Selvejergaard »temmelig ved Magt«, en anden »slet forarmet«, og kun 4 Fæstegodser er »temmelig ved Magt«. Nær ved 100 Bøndergaarde er saa forringede i Tilstand og Værdi, at det maa være en Selvfølge, at de ikke kan svare de Ydelser, de er sat til, og 54 af dem er slet ikke beboede.

Næste Aar, 1662, lod Thott udarbejde en Jordebog¹⁰⁾, som giver et lignende Billede. Ved en Mængde Gaarde staar der »øde« eller »afbrudt«, og han opgør det Gods, »som er øde og næsten slet afbrudt«, til 314 Tdr. $2\frac{1}{2}$ Fdk. 3 Alb. Hartkorn. En tredje Jordebog¹¹⁾ fra 7. Aug. 1663 sætter Tallet til 359 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Hartkorn.

Om Ladegaarden hedder det i Matriklen 1662, at »den er gammel og brøstfældig, med 50 Fag gamle Ladehuse«. Dens Jord-

¹⁰⁾ Kommiss. til Besigtigelse over Kronens Gaarde m. m. vedr. Tilstanden efter Svenskekrigen. Rigsark.

¹¹⁾ Samme Kilde.

tilliggende og Udsæd omtales i lignende Udtryk som i Erik Banners førnævnte Jordebog, idet der dog gøres opmærksom paa, at den ene Tredjedel hviler hvert Aar, saa der ialt kun kan blive Tale om en aarlig Udsæd paa 113 Tdr. 2 Skp. Rug og Byg. Der findes nok »en temmelig Del Jord, dog en Del deraf er ej synderlig frugtbar eller tjenlig til Sædeland«. Arealet beregnes stadig som i Skødet til 63 Tdr. 4¹/₂ Skp. Hartkorn.

Skoven, som omtales i Skødet, var dels »Skaret« ved Jyderup, dels Holbæk Lund, Vest for Slottet; denne kan ikke takseres i Matriklen, »eftersom det er øde og aleneste nogle faa Træer derude, som Toppen findes at være afhuggen«.

Slottets »Gadehuse« er ikke indført i nogen Jordebog, og Beboerne har ingen Avl og svarer derfor heller ikke Landgilde, Ugedage eller Arbejde. At de derimod svarede en Pengeafgift, nævnes ikke her i Matriklen.

Den lille Slotsmølle, som drives af Vandets Fald fra Voldgraven til Fjorden, kaldes »øde og ubrugelig«.

Tilstand og Vilkaar var naturligvis ikke værre her paa Holbæk Slots Godser end i de fleste andre Egne, der havde været besat af de fjendtlige Tropper, men det undskylder jo ikke, at man fra Regeringens Side havde baaret sig mindre pænt ad overfor Henrik Thott, da man fik ham til at modtage dette Gods, ligesaa lidt som man forstaaer, at han ikke grundigere undersøgte dets reelle Værdi inden Mageskiftets Afslutning.

Kun et Par Aar fik han Lov at være Herre paa Slottet; han har ogsaa boet her en kort Tid; i en Strid om Stolestader i St. Lucius Kirke tales der om de fem Stolestader »som altid har ligget til Holbæks Slot og ere benyttede af Henrik Thott, hans Frue og Tjenere«¹²). Men Forholdene i den lille, forfaldne Gaard indbød ikke til længere Ophold.

Det varede ikke længe, inden hans Kreditorer begyndte at lade høre fra sig, og naar han ikke kunde klare for sig med rede Penge eller andre Værdier, tog de Stykke for Stykke af hans Jordegods. Allerede i 1666 og 67 mistede han Slottets 63 Tdr. Htk., saaledes

¹²) Tingsvidne af 26. Maj 1678.

de 35 Tdr. efter en Højesteretsdom¹³⁾ 22. Aug. 1667 for 1000 Rdlr., som han skyldte til et Legat for tyske Præstenker i København. Thott protesterede og ansøgte om, at en Indførselsforretning i Godset maatte blive kasseret, dels fordi den medtog Slotsmøllen, som ydede 2 Pund Mel aarligt, og Slottets Gadehuse, som svarede 30 Rdlr. aarlig, og disse Værdier var i Indførslen udlagt for intet, og desuden tilbød han at stille andet Jordegods til Disposition, blot hans Hovedgaard maatte blive skaanet. Men Højesteret afviste hans Protest, blandt andet fordi han ikke havde fremlagt nogen Specifikation paa det Gods, han vilde udlægge til sine Kreditorers Fornøjelse.

Den lærde og meget vindskebelige Filolog, Professor *Bertel Bartholin* (1614—90) opkøbte Fordringerne paa Slotsgodset og blev derved fra 1669 Thotts Efterfølger som Ejer af Holbæk Slot og Ladegaard. Til gode Priser solgte han først Slottets Gadehuse til Borgerne, derefter Skovene og Overdrevet ude ved Jyderup og endelig 1676 Hovedparcellen med Slot og Ladegaard. Ved denne sidste Forretning var han ved at komme i Klemme¹⁴⁾, idet han først solgte til Friherre *Mouritz v. Putbus*, Løvenborg, d. 19. Jan. 1676 for 3000 Rdlr. og derefter fortrød det, nægtede at give Skøde og d. 25. solgte Godset til Fru *Hilleborg Rosenkranz*, Vognserup, som tog det i Besiddelse og tilbød det til Friherren for 4000 Rdlr.! Men Putbus klagede til Konsistorium, der dømte Bartholin til at skaffe ham et lovligt Skøde, og Højesteret stadfæstede Dommen 20. Juni; saa d. 29. fik Friherren sit Skøde og blev den nye Herre til Holbæk Slot.

Men ogsaa de 780 Hartkorn Bøndergods, som Henrik Thott havde faaet af Krongodset, blev lidt efter lidt frataget ham af Kreditorerne, saa han til sidst kun havde de øde, afbrudte og ubeboede Gaarde tilbage.

Som en gammel og fattig Mand tog han Bolig i Sorø; alle hans Hovedgaarde var gaaet tabt, de sikre Indtægter som Lensmand havde han ikke mere, selv Amtmandsstillingen i Holbæk havde

¹³⁾ Top. Saml. p. Papir. Holbæk Slot Nr. 22 b.

¹⁴⁾ Holl. Købstads Historie I 326.

han maattet give Afkald paa; tilbage var kun en Del spredt Bøndergods, især i Holbæk Amt, men det havde ringe Værdi. 1671 solgte han en øde Gaard i Søllinge paa Fyen, vistnok den sidste Rest af hans fædrene Gods, Boltinggaard. I Sorø boede som Enke hans Søster, den bekendte lærde Skribent og Oversætter, Fru *Birgitte Thott*; maaske har hun givet ham en Haandsrækning, naar det kneb mest.

Herfra Sorø sendte han saa d. 9. Aug. 1672 en Ansøgning¹⁵⁾ til Christian den Femte om en liden Forlening til Underhold i hans høje Alderdom; i Skrivelsen henviser han til, at han i 1661 afstod Gladsakse og Svabesholm til Kongens salig Fader og fik i Stedet Holbæk Slot med tilliggende Gods, men af dette var 357 Tdr. Hartkorn ganske øde, mens hans svenske Gods var fuldt besat med Bønder. Ved det Mageskifte havde han lidt et Tab paa 15.725 Rdlr. Den gamle Konge havde da ogsaa lovet ham nogen Erstatning, og nu sidder han i stor Armod og Vidtløftighed og savner Midler til at betale sine Kreditorer med.

9. September sendte Kongen et Missive til de tilforordnede i Kammerkollegiet og krævede en Indstilling; denne forelaa d. 31. Oktober¹⁵⁾, og Kollegiet erindrer her om, hvorledes Thott med stor Villighed afstod sine skaanske Godser, mens andre undslog sig, og indrømmer, at Holbækgodset var »helt ringe og øde«, saa han led et stort Tab ved Mageskiftet, og nu har hans Kreditorer berøvet ham det hele, saa han lever i stor Armod, hvorfor det indstilles, at der forundes ham og hans Hustru en livsvarig Pension.

Nedenunder Indstillingen har Kongen med enevældig Ortografi bemærket: »paa Mig skal intet fattis, wed I kun medel Dir til«.

Det ser imidlertid ikke ud til, at de høje Herrer har fundet Middel dertil, og da Vinteren er gaaet, skriver Henrik Thott igen til Kongen, dat. Sorø 31. Marts 1673¹⁶⁾. Hans Kreditorer har taget hans bedste Gods, hvorfor han ikke i nogle Aar har kunnet svare Kontribution af sit tiloversblevne øde Gods, og han »indflyer til Eders kong. Maj. med allerunderdanigste Bøn og Begæring om

¹⁵⁾ Holb. Slots Ladegaards Godsarkiv. L. A.

¹⁶⁾ Holb. Slots Ladegaards Godsarkiv. L. A.

naadigste Forskaansel for den Skat, som rester af 46 Tdr. (Htk.) øde Gods, hvilket Gods jeg muligens kunde herefter faa besat eller solgt til mit Underhold og daglig Fornødenhed«. Han henviser til, at Frederik III tidligere engang eftergav ham Skatten af noget øde Gods, som Kreditorerne derefter tog i Betaling. »Og dersom Gud havde længere sparet min sal. og højlovlig Konge, da havde mig visseligen bleven givet nogen Restitution for min erlidende nogle Tusinde Rigsdalers Skade og for min tro Tjeneste i Freds- og Fejdetid Saadan Eders kongl. Maj.s store Naade imod mig gamle Mand med Hustru og Barn vil vi bede Gud den almægtig rigeligen at belønne og Eders kongl. Maj. udi et langvarigt Regimente erholde, forblivendes med Liv og Blod Eders kongl. Maj.s allerunderdanigste tro Tjener Henrich Thott«.

Ansøgningen er d. 10. April paategnet af Holbæk-Amtmanden, *Jørgen Bielke*, som bekræfter Sandheden i Thotts Ord og peger paa, at Kongen ikke er tjent med, at de 46 Tdr. Htk. bliver konfiskeret, for det vil da blive endnu vanskeligere at faa dette Gods »besat« med Bønder eller solgt.

Det drejede sig om nogle Gaarde i Grandløse, Bonderup, Tjørnede og Sandby, af Holbæk Slots Bøndergods.

Længe varede det ikke, før Thott, som utaalmodig ventede paa en Afgørelse, igen skrev til Kongen; d. 4. August samme Aar (1673) beder han om en lille aarlig Understøttelse paa Grund af Tab ved det bornholmske Vederlag. I Brevet kalder han Majestæten: »en Gud paa Jorden:«¹⁷⁾

Men et Par Uger senere indkom en Ansøgning til Kongen¹⁷⁾, skrevet af Datteren, *Sophie Thott*, paa sin Faders Vegne. Han har nemlig, som hun skriver, bragt i Erfaring, at en saadan aarlig Pension kun kan opnaas som særlig kongelig Naadesbevisning og ikke kan søges som en »Pretention«, og derfor »har han befaleet mig, at efterdi hans høje Alder og bekymrede Sind ikke tilstødte ham saadan sin ydmyge Ansøgning selv efter sin skyldige Underdanighed at fremføre, at jeg da af datterlig Lydighed skulde iføre mig den Dristighed paa hans Vegne hos Supplikationen at

¹⁷⁾ Holb. Slots Ladegaards Godsarkiv.

lade indlægge denne ydmygste Memorial«. Hun beder derefter om, at hvis Kongen ikke vil give Faderen en aarlig Pension, at han da maa forundes noget øde Gods med Skattefrihed i nogle Aar, indtil det er kommet paa Fode igen, og desuden Eftergivelse af nogle gamle Skatterestancer paa det øde Gods, han endnu har i Behold. »Hvilken min kære Faders underdanigste Begæring jeg i dybeste Ydmyghed indstiller for Eder, allernaadigste Herre og Konge, og venter Eders kongl. Majestæts mildeste Resolution ..«. Brevet er dateret København d. 19. Aug. 1673.

Skatkammerkollegiet foretog nu en Opgørelse over Thotts Ønsker; man fandt ud af, at noget af det Gods, han maatte overtage ved Mageskiftet i 1661, var Gæsteri, men det blev alligevel regnet for Hartkorn; Bønderne havde i 1633 af Christian IV faaet Afslag i deres Landgilde¹⁸⁾, men Gaardene blev dog solgt til ham som fuldt Hartkorn, og Kongen solgte ham ligeledes i Skødet noget Arbejde af Kirketjenere i Lenet, men det viste sig bagefter, at de var sat til at svare Arbejde til andre, især Præster; saa de var ham til ingen Nytte. Disse Fejl har i de forgangne 12 Aar betydet en Indtægtsforringelse for ham paa mange Hundrede Daler.

Derefter fulgte saa d. 4. Oktober en Indstilling fra Skatkammeret til Kongen¹⁹⁾. Det hedder heri, at Thott nu anholder »om at maatte, for sin underdanigste tro Tjeneste i forrige Tider af velmente Redebonhed til at afstaa sit besatte Gods i Skaane, saa og for nogen Misregning med samme Mageskifte, nyde noget øde Jordegods til Ejendom, hvorved han kunde have med Kone og Børn nogen Livsophold i sin høje Alderdom; saa beregner han sine Præentioner til 15.725 Rdrl. og for Misregning i Udlæget 37¹/₂ Tdr. Hartkorn, og derfor begærer af kongelig Naade 200 Tdr. Htk. af det øde Sorø Gods, som er blevet tilovers fra det fyenske Regiment, med nogle Aars Frihed for Skat, indtil han kan faa det bebygget. Saa er vitterligt nok, at Henrik Thott ej aleneste altid haver tjent troelig og vel, mens endog især lod sig hel villig finde til at afstaa sit Gods i Skaane, den Tid andre undsløge sig

¹⁸⁾ Holbæk Købstads Historie, 188 ff.

¹⁹⁾ Holb. Slots Ladegards Godsarkiv. Og Bil. til Skødeprotokol, Skøde Nr. 163, 22. Nov. 1673, paa Jordegods i Vordingborg Amt til Henrik Thott. (R. A.)

derfra, og at Holbæk Amt var helt ringe og øde, saa at det næsten altsammen er ham frataget af hans Kreditorer Den Misregning belagende, saa bevises nu med en gammel Jordebog, underskrevet af forrige Lensmand i Holbæk, at den Gæsteri-Havre er ham for Hartkorn beregnet, og importerer den Diffents 37¹/₂ Td. Htk. Det Gods, han underdanigst begærer, er ganske øde, og ingen har det villet antage, hvorfor det indstilles til Eders kongl. Majestæts egen Naade alene, om han for sin erlidne Skade, saa og Misregning, ialt maatte nyde af kgl. Naade 100 à 120 Tdr. Htk. i N e s t e l s ø By og hosliggende Landsbyer, som er ganske øde, med tre Aars Frihed for Skatterne. Ligeledes indstilles, at han fritages for de før omtalte Skatterestancer for 46 Tdr. Htk. øde Gods, c. 600 Rdlr., og endvidere faar 3 Aars Skattefrihed for dette Gods«.

Kongen fulgte Indstillingen og bevilgede alt det ansøgte, saaledes at der under 22. Novbr. 1673 kunde udstedes et kgl. Skøde til Thott paa det øde Gods omkring Nestelsø, ved Næstved.

Om hans senere Skæbne ved vi ikke noget. Sandsynligvis har Kreditorerne snart skilt ham af med dette Gods som med alt det andet.

Til Henrik Thotts uendelige økonomiske Bekymringer føjede sig en lang Række Sorger i Familielivet²⁰). Hans første Hustru, *Lisbeth Huitfeld*, døde efter tre Aars Ægteskab 1638 i Barselseng i Landskrona. Datteren, Elisabeth Thott, døde som nyforlovet ung Pige 1656, kun tyve Aar gammel, af Kopper. Hans andet Ægteskab med *Beate Rosenkrantz* varede i 5 Aar, saa døde hun (1647) og efterlod 4 Børn, en Pige, der døde som spæd, to Dreng, som begge faldt som Offer for den frygtede Koppesygdom under deres Ophold i Sorø, og endelig Datteren Sophie Thott. To Aar efter Fru Beates Død fik han kgl. Bevilling²¹) til at ægte Jomfru *Birgitte Friis*, som var beslægtet i 3. Led med hans første Hustru, men maatte betale 200 Rdlr. til de fattige i København for at opnaa Bevillingen; 21. Juli 1650 blev de viet i Odense. Naar hun er

²⁰) D. Adels Aarbog, 1900, 443—44.

²¹) Sjæll. Registre 22, 248.

død, er uvist; hun omtales endnu 1673 i den førnævnte Indstilling af 4. Okt. fra Kammerkollegiet. De to sidste Hustruer er begravet i Ringe Kirke.

Datteren, *Sophie Thott*, som 1673 skrev til Kongen paa sin gamle Faders Vegne, var født 1645; hun blev sindssyg og maatte holdes indespærret; først nogle Aar i Citadellet, 1685 sendtes hun over til Hammershus, og endnu i 1693 boede hun hos Amtsskriveren der.

Sine sidste Aar levede Henrik Thott i Fattigdom og Glemsel. Mærkeligt er det, at det hidtil ikke har været muligt at oplyse, naar og hvor han er død; de sidste Gange han nævnes²²⁾, er da han 12. Nov. 1675 giver Friherre v. Putbus Skøde paa noget Bøndergods, og d. 5. Juli 1676, da han giver samme Friherre Skøde paa et Hus i Kisserup. Derefter er der fuldkommen Taushed om hans Navn. Og han var dog engang en rig og anset Adelsmand, mangleaarig Lensmand og en Tid tillige Amtmand, tilhørte en af Nordens mest kendte Adelslægter, sidste mandlige Ætling af en af de navnkundige ni Akselsønner.

Men ogsaa sidste svage Skud paa Stammen, født til Rigdom og store Godser, men uden Evne til at bevare dem og derfor ogsaa nu i Adelens Forfaldstid som adskillige af sine Standsfæller prisgivet de entreprenante borgerlige Jordspekulanter, der myldrede frem i Efterkrigsaaarene.

Men det skal dog ikke glemmes, at i en vanskelig Situation, »da andre undslog sig«, gjorde han Kongen og Landet den Tjeneste at afstaa sine bedste Godser til det bornholmske Vederlag, og naar vi til sidst ser ham som en ynkværdig Supplikant hos den guddommelige, enevældige Kongemagt, saa er det jo kun for ydmygeligst at kræve gammel Uret gjort god igen. Slet var han blevet lønnet for sin skikkelige Eftergivenhed, da man gav ham det »ringe og øde« Holbækgods i Mageskifte, og selv om han vel var en daarlig Økonom, saa blev dette kongelige Mageskifte alligevel hans Ruin.

²²⁾ Sjællandske Landbrugs Skødeprotokol 13. Sept. 76. (L. A.)